

Munich Security Conference 2023

Mnichovská bezpečnostní konference představuje jednu z největších akcí zabývajících se bezpečností, v bavorské metropoli se koná od roku 1963. Tradičně se jí účastní stovky vrcholných představitelů a expertů v oblasti bezpečnosti.

Letošní konferenci dominovala především válka na Ukrajině, ale i další problémy - od vztahu mezi Řeckem a Tureckem přes budoucí fungování Evropské unie až po napětí spojené s Čínou. V kuloárech se kvůli významu začalo letošnímu setkání v Mnichově říkat Davos obranné politiky, uskutečnila se logicky bez Ruska, které nebylo pozváno.

Na konferenci vystoupila předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyenová nebo americká viceprezidentka Kamala Harrisová. Na akci byli přítomni lídři asi čtyřiceti zemí a skoro stovka různých ministrů, dále důstojníci a bezpečnostní experti širokého spektra mnoha zemí.

„Dodávky zbraní na Ukrajinu, která už rok čelí ruské invazi, válku neprodlužují, je tomu naopak“, to prohlásil německý kancléř Olaf Scholz při zahájení třídenní Mnichovské bezpečnostní konference. A dodal „Putinův revizionismus nemůže zvítězit“. Ruský prezident Vladimir Putin podle kancléře nemůže se svými mocenskými ambicemi na úkor svých sousedů zvítězit, Ukrajina se proto může na Berlín v další podpoře spolehnout. Scholz zároveň vyzval západní spojence, aby se co nejrychleji připojili k německým dodávkám tanků na Ukrajinu.

Šéf unijní diplomacie Josep Borrell se také připojil k výzvě rychlejší a rozsáhlejší zbrojní podpoře Ukrajiny. Podpořil také návrh estonské premiérky Kaji Kallasové, aby Evropská unie nakupovala munici pro ukrajinskou armádu společně, jako během pandemie pro své členy hromadně pořizovala vakcíny proti nemoci covid-19.

Nový předseda Mnichovské bezpečnostní konference Christoph Heusgen v závěrečném prohlášení uvedl, že nejvíce na něj zapůsobil projev ukrajinského prezidenta Volodymyra Zelenského. Loni byl Zelenskyj v Mnichově osobně, letos vystoupil s projevem přes video. Ve videoprojevu ocenil snahu spojenců, kteří jeho zemi pomáhají v boji proti Rusku.

„Alternativa k vítězství Ukrajiny nad Ruskem nesmí existovat, není žádná alternativa k naší jednotě, neexistuje žádná alternativa k osvobození naší země a našeho lidu děkuji všem, kteří Davidovi poskytli prak,“ poznamenal Zelenskyj s tím, že Goliáš může padnout už letos. Zároveň však varoval, že Rusko využívá otálení Západu ve svůj prospěch a ke způsobení dalších škod na Ukrajině. Zatímco západní země diskutují o dodávkách tanků na Ukrajinu, ruský prezident Vladimir Putin zvažuje, jak utáhnout smyčku kolem Moldavska, obává se ukrajinská hlava státu.

Podle Zelenského se Putin na Ukrajině zastavit nehodlá, a Kyjevu proto nezbyvá nic jiného než vstoupit do EU a NATO. „Bohužel, nepřítel stále může zničit spoustu životů. Právě proto si musíme pospíšet, potřebujeme rychlost, rychlost našich dohod, pomoci, která posílí náš úder, rychlost rozhodnutí, která omezí ruský potenciál,“ zdůraznil Zelenský. Christoph Heusgen konstatoval „Doufáme, že příští rok zde bude opět osobně, což by znamenalo, že válka skončí. To, čeho jsme svědky na Ukrajině, není válka mezi Západem a Východem, není to válka mezi Ruskem a NATO nebo Evropskou unií, je to válka mezi právním státem a zákonem silnějšího,“ Dále zdůraznil, že konference ukázala silnou transatlantickou jednotu a upřesnil „Odmítáme změnu hranic v Evropě násilím a odmítáme válku na Ukrajině,“

Předseda Mnichovské bezpečnostní konference Christoph Heusgen ocenil také projev americké viceprezidentky Kamaly Harrisové. Uvedl: „Zcela jasně hovořila o americkém pohledu, kdy řekla, že ruský prezident Vladimir Putin se na Ukrajině dopouští zločinů proti lidskosti a že tyto zločiny budou potrestány,“ Poznamenal, že od řady účastníků konference slyšel názor, že pro potrestání válečných zločinů na Ukrajině bude třeba zřídit zvláštní tribunál OSN.

Za dobrý výsledek označil i to, že spolu v Mnichově jednali americký ministr zahraničí Antony Blinken a vysoký čínský diplomat Wang I. Christoph Heusgen řekl „Svět další konflikt nepotřebuje“. Schůzka Wanga a Blinkena byla první od incidentu s čínským balonem, který začátkem února Spojené státy sestřelily u svého pobřeží, protože ho považovaly za špionážní. Už tak napjaté vztahy obou mocností to dále zhoršilo.

Všichni představitelé euroatlantické spolupráce ve svých projevech na hlavním pódiu odsoudili ruskou agresi.

Podle francouzského prezidenta Emmanuela Macrona porušilo Rusko napadením Ukrajiny mnohá tabu a místo jednání se rozhodlo pro válku. Dodal, že „agrese vůči Ukrajině je ukázkou nového imperialismu a nového kolonialismu. Pro napadení Ukrajiny neexistuje žádné ospravedlnění. To, co na Ukrajině nyní vidíme, to je nový imperialismus. Invazí na Ukrajinu byla porušena tabu. A tato tabu porušil člen Rady bezpečnosti OSN,“ upozornil s tím, že Rusko je dnes mocností, která ve světě vyvolává nerovnováhu. Macron důrazně odsoudil ruské útoky na civilisty, ničení civilní a energetické infrastruktury či jaderné vyhrožování. „Nesmíme také podceňovat roli Íránu,“ řekl. Teherán poskytl ruské armádě drony, s nimiž Rusko útočí na ukrajinská města. Ve vystoupení akcentoval i svůj pohled „Geografii Ruska nikdo nezmění, Rusko bude vždy součástí Evropy“.

Generální tajemník NATO Jens Stoltenberg kriticky hovořil na adresu Pekingů. Upozornil na to, že Čína bedlivě sleduje, jakou cenu Rusko za svou agresi platí. To, co se dnes děje na Ukrajině, se podle generálního tajemníka NATO může stát i v Asii. „U Číny se nesmíme dopustit stejné chyby, jakou jsme udělali s Ruskem,“ varoval.

Zde je vhodné upozornit i na nejasný postoj vyjádřený významnou světovou mocností – Čínou. Její přední diplomat Wang I kritizoval sankční politiku vůči Rusku a vyzval k dialogu. Podle zdrojů CNN zaznamenaly americké zpravodajské služby i signály, že se Čína chystá významně Rusko podpořit vojensky. Mělo by jít především o elektronické součástky, které se využívají zejména do dronů, zatím se však nejedná o zásilky zbraňových systémů. Spíše než příklon k Rusku je viditelná větší kritika Ameriky a jejich spojenců. Jednání na konferenci, a to ani dvoustranné setkání, k žádnému uklidnění nedošlo. Padala velmi silná slova, situace vypadá stále stejná, nebo se dokonce ještě více vyhrocuje.

Jens Stoltenberg je velkým zastáncem vstupu Finska a Švédska do NATO a je přesvědčen, že je právě nyní čas Alianci rozšířit a posílit. Ratifikaci ale brzdí Maďarsko a Turecko, obzvláště Ankara je považována za rozhodující. Finská premiérka Sanna Marinová v Mnichově zopakovala, že Finsko se chce nadále k NATO přidat jen společně se Švédskem. Uvedla, že společný vstup do Aliance je v zájmu všech členů.

Kromě války se letošní diskuze na konferenci věnovala i globálnímu Jihu. Pozvánku proto dostali i představitelé jihoamerických, afrických, jihoasijských a tichomořských zemí.

Šéfka Evropské komise Ursula von der Leyenová řekla, že nehlédě na válku na Ukrajině a energetickou krizi zůstává pro Evropu dlouhodobou prioritou ochrana klimatu. Pandemie covidu-19 toto úsilí zkomplikovala. „Směr ale neměníme,“ ujistila.

V kontextu mnichovské konference píše server Politico, že „Bílý dům tlačí na Ukrajinu, aby nečekala na ruskou ofenzivu a připravila co nejdříve svou vlastní protiofenzivu“. Dále uvádí, že navzdory ukrajinským úspěchům „Rusko stále kontroluje téměř 20 procent ukrajinského území a konflikt se zpomalil na brutální opotřebovací válku“. Server upozorňuje, že ruský prezident Putin ve své zemi čelí jen malému tlaku na ukončení války a chová se, jako by čekal rozpad západní aliance. Politico zmiňuje, že bývalý prezident Donald Trump otevřeně vyzval k okamžitému ukončení války, aby se zabránilo její eskalaci, i když by to Rusku umožnilo udržet si své zisky. A nedávné průzkumy veřejného mínění naznačují, že ochota amerických voličů posílat zbraně do Kyjeva opadla.

„Myslím, že stále není rozhodnuto o tom, zda Biden dokáže udržet NATO jednotné,“ řekl vysloužilý brigádní generál David Hicks a pokračoval: „Do budoucna to bude jen složitější. Ukrajina bude muset ukázat výsledky s pomocí, kterou obdržela.“

Americký prezident Joe Biden po konferenci odletěl v pondělí do Polska, kde se setkal s prezidentem Andrzejem Dudou a dalšími lídry východoevropských zemí, jež jsou členy Severoatlantické aliance. Jednání bylo zaměřeno na to, aby se udržel kurz Západu vůči Ukrajině, píše Politico.

Velkým překvapením před návštěvou Polska byla nečekaná návštěva amerického prezidenta Joe Bidena v Kyjevě. Po hlavním náměstí se procházel, zatímco znělo městem varování před raketovým útokem. „V době, kdy se svět připravuje na výročí brutální ruské invaze na Ukrajinu, jsem v Kyjevě, abych se setkal s prezidentem Zelenským a znovu potvrdil náš neochvějný a nezlomný závazek vůči ukrajinské demokracii, suverenitě a územní celistvosti,“ stojí v oficiálním vyjádření amerického prezidenta o jeho nečekané návštěvě Ukrajiny. „Když Putin téměř před rokem zahájil invazi, myslel si, že Ukrajina je slabá a Západ rozdělený. Myslel si, že vydrží déle než my. Ale to se šeredně mýlil,“ dodal šéf Bílého domu, který podle listu Financial Times dorazil do Kyjeva vlakem v pondělí ráno po skončené mnichovské konferenci. Biden podle svého prohlášení hodlá brzy oznámit další dodávku důležitého vybavení, včetně dělostřelecké munice, protipancéřových systémů a radarů pro sledování vzdušného prostoru. Koncem měsíce února, k výročí ruské agrese, by pak měly být oznámeny další sankce proti ruským elitám a společností.

Mnichovské bezpečnostní konference se za Českou republiku zúčastnil ministr zahraničních věcí Jan Lipavský, který vystoupil v diskuzi k problematice dezinformací. V panelové diskusi ministr Lipavský upozornil, že „s dezinformacemi je potřeba se vypořádat bez narušení základní hodnoty liberální demokracie – svobody projevu. Boj s dezinformacemi je dlouhodobou výzvou pro evropské demokracie a jejich společnosti, přitom je obtížné ale nutné dobře stanovit, proti jakým dezinformacím jakým způsobem postupujeme, abychom dostáli svobodě projevu.“

Spolu se zvoleným prezidentem Petrem Pavlem se také zúčastnil jednání s polským prezidentem Andrzejem Dudou a jednal se svými protějšky z Finska, Jordánska, Mongolska, Kosova a Filipín. Petr Pavel jednal také s francouzským prezidentem Emmanuelem Macronem.

Ukrajinskému ministru zahraničí Dmytru Kulebovi vadila Pavlova slova, že „Ukrajíně je třeba maximálně pomáhat až k porážce Ruska, ale realisticky a bez spoléhání se na naději či víru“ a v diskusi Petru Pavlovi nepřímou vyčetl, že „nevěří v Ukrajinu“. Slova o připravenosti na horší varianty, která Pavel pronesl v sobotu na panelu v rámci konference s dalšími diskutéry, Kulebu popudila. „Poslouchám bedlivě mnoho svých přátel a myslím, že vidím jednu intelektuální past, kterou musíme překonat. Je důležité nejen podporovat Ukrajinu, ale také věřit v Ukrajinu. A ne připravovat Ukrajinu na to horší,“ řekl Kuleba v přímé narážce na Pavlova slova.

Co přesně řekl Petr Pavel během diskusního panelu, který pořádala Nadace Viktora Pinčuka:

„Byl bych nesmírně šťastný, kdyby se vše, co tu bylo řečeno, podařilo v příštích několika měsících. Nežiji nicméně v ideálním světě. A proto jsem trochu skeptičtější.

Rozumím ukrajinskému přání přivést tuto válku ke konci, kdy všichni ruští vojáci zmizí z posledního kousku ukrajinského území a ruský prezident jednou přijede do Kyjeva a na kolenou pronese omluvu.

Můžeme ale se dostat do situace, kdy osvobození určitých částí ukrajinského území bude znamenat víc ztrát na životech, než společnost dokáže unést. V určité chvíli tak dokonce sama Ukrajina může přemýšlet o jiném výsledku. A my bychom také měli být připraveni na takovou eventualitu, protože nelze jen očekávat to nejlepší, ale je třeba, abychom byli připraveni na to nejhorší.

A proto bych rád vyzval k opatrnosti ohledně vytyčování cílů, jak by měl tento konflikt dopadnout. I kdyby došlo k tomu, že se ruská armáda zhroutí, ukrajinská armáda ji vytlačí z Ukrajiny, pak tu budeme mít zhroucené Rusko. To znamená, že nebude nikdo, s kým bychom mohli jednat o režimu bezpečnostních záruk a pracovat na budoucí bezpečnostní architektuře Evropy.

Se zkolabovaným Ruskem budeme mít spoustu, spoustu problémů, které teď nebereme v úvahu. Takže si myslím, že je mnohem lepší být realisty. Doufat v dobré, ale být připraveni na horší.“

V dalších komentářích Pavel položil důraz ve svých vyjádřeních „v žádném případě nezpochybňuji, že musíme v podpoře Ukrajiny pokračovat všemi dostupnými prostředky až do porážky Ruska na ukrajinském území. To znamená i rychlé a efektivní dodávky zbraní. Závisí na tom nejen budoucnost Ukrajiny, ale i stabilita a bezpečnost Evropy, a tedy i nás všech,“ a dodal „jako bývalý voják se ale nechci řídit nadějí nebo vírou. Dávám přednost realistickému pohledu, analýzám založeným na faktech. Jsem zvyklý uvažovat ve variantách a být připraven i na tu nejhorší.“

„Ukrajinci umírají a budou dále umírat. A může dojít k situaci, kdy si oni sami vyhodnotí, že cena za osvobození dosud neosvobozené části okupovaného území, je příliš vysoká a zdroje nedostatečné,“ nastínil možnou změnu v ukrajinském odhodlání osvobodit všechna území okupovaná Ruskem včetně poloostrova Krym. „Takové rozhodnutí ale mohou učinit jen a výlučně Ukrajinci sami a nikdo by je neměl tlačit ani k ústupkům, dokud existuje reálná šance na úspěch a vítězství, ale ani vzbuzovat nenaplnitelná očekávání a naděje v okamžiku, kdy k nim nebude existovat reálný základ,“ uzavřel své komentáře ke Kulebově negativní a podrážděné reakci Pavel.

V souvislosti s výše uvedenými komentáři je vhodné připomenout i další bezpečnostní experty, kteří se shodují, že politická rozhodnutí mají své limity a představují značné časové překážky reálné pomoci. Třicet let evropské orgány a evropské vlády brzdily svůj vlastní zbrojní průmysl. Protože si myslely, že bude trvalý mír. Snížily jeho výrobní kapacity, vyhnaly výrobce základních surovin mimo Evropskou unii. Nyní říkají, že by bylo potřeba zvýšit výrobu. A říká se, jak dlouho se něco ničí, tak dlouho se to napravuje. Je těžko představitelné, jak by se mohla zvýšit třeba výroba základních surovin nutných pro výrobu střelného prachu, pro výrobu tanků nebo houfnic. Jednu z největších evropských armád má Francie. Francie slavnostně oznámila, že na Ukrajinu už dodala osmnáct houfnic Caesar. A že nyní finišuje výroba dalších dvanácti houfnic. Ale požadavek Ukrajiny je tisíc houfnic. Takto zněla varování, že je to rok od začátku invaze a zatím se pouze vyprazdňovaly sklady, snižovala vlastní bojeschopnost a mobilizační připravenost evropských států a armád. Ovšem zbrojní výrobu se nedaří, a vzhledem k nedostatku surovin, speciálních materiálů, ale i nedostatek zaměstnanců, se ani nemůže podařit znásobit. Je na svém maximu a to je málo pro současné potřeby.

Podle bezpečnostních expertů Rusko dobře ví, že konvenční válku proti NATO vyhrát nemůže. Rusko nebylo schopné dobýt žádné z větších měst, například Charkov. Polská armáda je na tom ve srovnání s ukrajinskou mnohem lépe, nemluvě o americké. To Rusové dobře vědí. Použití strategických jaderných zbraní je o tom, že ten kdo je použije první, bude žít o dvacet minut déle. Použití taktických jaderných zbraní v tuto chvíli však nelze vyloučit. Ovšem situace není v této fázi konfliktu natolik politicky a vojensky vyhodnocená, že by to Rusové udělali. Různá silácká prohlášení jsou určena spíše pro domácí publikum.

Shoda expertů je v hodnocení hrozby ruského nacionalismu jako zdroje ruského imperialismu. Potom představa porážky Ruska a nastolení demokracie je nepochopením ruského nacionalismu. Proto je shoda, že ani Západ nechce porazit Rusko na kolena. Rusové mají v genech všechno, co se odehrávalo od Napoleona po druhou světovou válku. Budou využívat všechno možné, aby ukázali, že bojují za zájmy Rusů. A je zajímavé, že boj euroatlantické skupiny států proti ruské agresi zdaleka nemá podporu po celém světě. Afrika je vlažná, Jižní Amerika také. Indický ministr zahraničí dokonce na jednání G20 na Bali prohlásil, že problémy Evropy nejsou problémem světa. To hraje Rusům do karet. To také zaznívalo na Mnichovské bezpečnostní konferenci.

Mnichovská konference nekončí závaznými závěry, její význam spočívá v tom, že umožňuje diplomatům, státníkům, premiérům, ministrům setkávat se na neformální úrovni a probírat věci, které se pak běžně probírají na summitech, diplomatických jednáních.

Ovšem letošní Mnichovská bezpečnostní konference má ještě jeden význam – a tím je jednoznačná a hlasitá euroatlantická jednota, jednota odporu k agresi, jednota v odhodlání pokračovat v podpoře Ukrajiny v jejím boji. Tato jednota přináší historickou podobnost spojení západní Evropy a Tureckého sultanátu v Krymské válce. Když Osmanská říše odmítla uznat Rusko jako ochránce práv pravoslavné církve, přistoupil car Mikuláš I. k silovému řešení sporu. V dějinách známé jako Krymská válka. Ta si vyžádala statisíce obětí (přestože se zdroje v počtech liší). Ruský car Alexander II. přijal ultimátum mocností pod tlakem jednoty západní Evropy a Tureckého sultanátu, kdy hrozilo, že se do války zapojí i Rakousko. Proto je nezbytné vytrvat v jednotě obrany euroatlantických hodnot a v odhodlání stát po boku Ukrajiny proti agresorovi.

V Praze dne 20. 2. 2023

Jaroslav Vítek

šéfporadce prezidenta a generála ČAKO